

MAGYAR VERSEK A XVIII. SZÁZAD ELSŐ FELEBŐL.

A halasi ev. ref. főgimnázium könyvtárában van egy XVIII. századbeli kézirat, mely a háztartásra és gazdálkodásra vonatkozó följegyzéseket tartalmaz az 1740 évtől kezdve 1782 tavaszáig. A bejegyzések több kéztől származnak s maga a Napló is három, eredetileg külön-külön állott darabból van összevarrva. Hogy kié, vagy helyesebben — a 42 évre terjedő időközt tekintve — melyik családé volt a napló, arra nézve nem találunk benne határozott felvilágosítást; csak annyi bizonyos, hogy tulajdonosa valamelyik halasi család volt, a benne levő följegyzéseket Halason írták. Bizonyítja ezt először az a körülmény, hogy évről-évre olyan családnevek fordulnak elő benne, a melyeket ma ismerünk Halason; másodsor a 14. lapon olvasható bejegyzés: »In anno 1745-dik Esztendőben Redemczioiban fizetünk 53 flor. Nagy János Uram Biróságában.« Már pedig a halasi bírának az 1667 évvel kezdődő lajstromából tudjuk, hogy éppen Nagy János nevű ember 1745-ben Halas városának volt bírája.

Ennek a Naplónak 9 levélből álló első részében — mely a legkorábbi följegyzéseket tartalmazza s melyhez később illesztették vagy varrták a másik két darabot — találunk bejegyezve 11 verset, egyet pedig a harmadik részben. Ez a 12 vers három, vagy talán négy különböző kéz írása, még pedig tizenegy az 1745-ik esztendőből, az utolsó pedig 1757-ből. Közöttük van öt olyan (t. i. a 2., 3., 6., 8. és 9. számú), melyeknek néhány versszakát, vagy több sorát, illetve kifejezéseit megtaláljuk Thaly Kálmánnál a »Régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok« között és Erdélyi János népköltési gyűjteményében, — míg a többi hét vers — tudtommal — mindeddig ismeretlen volt irodalmunkban.

Itt következnek a versek, bejegyzésük sorrendje szerint.

1.

CANCIO ELEGANS. (Prima.)

Ne menj el, virágom, az idegeny földre,
 Ne hozz szomorú Gyászt az én bus szivemre.
 Ne menj el, virágom, szállj meg kérésemre,
 Vagy csak azt mondd meg nekem, hon lesz maradásom?
 Én lakó helyeğim lesznek a havasok,
 Gyönyörű szállásim a szép kies halmok.

2.

CANCIO ELEGANS.

Siralmas hattyu Neander partján
 Egyedül szegény jajgat sétálván,
 Valamely felé szemét fordítván,
 Onnan bus szive örömet várván.

Fejér tollai meg feketültek,
 Sugár szárnyai meg rövidültek,
 Ekes szemei vérben fetrengnek,
 Sirástul soha mert meg nem szűnnek.

Melly ritka madár fekete hattyú,
 Olly ritka, higgyjed, egymás-szerető,
 Tsak ritkán válik ollyatén szívű,
 A ki egymáshoz volna igaz hű.

Titius kinját Poéták írják,
 Pokolban szemét két sasok vágják,
 Mind éjjel nappal tépik szagatják,
 Ha elfogy, megnő viszont azt írják.

Jaj, nem csudálom hasonló sorsom,
 Mert éjjel nappal ötöt óhajtom.
 Meghalok érte, ha nem láthatom,
 Piros orcáját nem csókolhatom.

Ily búval éljek, soha nem hittem,
 Kit csak éretted szenved bús szívem.
 Másé nem voltam eddig, édesem,
 De szánj meg, Szivem, végy szerelmedben.

De kérlek téged a nagy Istenért,
 Avagy lelkednek idvességeért,
 Mondd meg idvezült jó Szerencséd
 Engem szeretsz-é, avagy mást Szegén

Légyen Heléna bátor Párisé,
 A tündér Leány szép Argírusé,
 A szép Gysmunda a Gisqvardusé:
 Tsak te, szívem, légy enyém, ne másé.

Minem Minervát, sem Lucreciát
 Szeretlek téged egyedül, nem mást.
 Az én hitemre mondom azt bizvást,
 Kit az én szívem nálad feltalált.

Miként a kisded Anyja tejétül,
 Nehezen válik el szerelmétül,
 Avagy Anyjának ő szépségétül:
 Eképen válék el szeretőmtül.

Adjon az isten minden jót annak,
 . . . . . ajámat szánja mint rabnak,
 . . . . . szive szép Ersókámnak,
 . . . . . g engem tartson magának.

3.

CANCIO ELEGANS. (Alia.)

1. Jaj, mely keservesen esik az énnekem,
Hogy gyönyörű szép szád nem beszélhet velem.
Rózsa színű orczád elfordítád tőlem,
Mellyen is kesereg búban merült szívem.
2. Idegen én hozzám miért vagy, édesem?
Noha bizony néked semmit sem vétettem.
Mások mondására ne vess el hát engem,
Mert nincs igaz benne, én édes szerelmem.
3. Mert hű szóga voltam parancsolatidban
És én egy órát is el nem hagytam abban.
Valamikor póstád érkezett azonban,
Nem volt sem nap, sem éj az elhalasztásban.
4. Liliom lágyító gyenge kezeiddel,
Szívemet újító ékes termeteddel
Jövel, vigasztalj meg engem vig kedveddel,
Szívemet újító szives szerelmeddel.
5. Boldog volt az óra, a melyben születél,
Engemet, édesem, hogy te megkedveltél,
Értem, szép szerelmem, másokat megvettél,
Kegyes személyeddel, Szívem, rám tekintél.
6. Soha nem hittem azt, hogy a Diannának
Szebbek termetei legyenek azoknak.
Nem győz meg szépsége soha a Didonak,
Sem pediglen ékes görög Helenának.
7. Ne távozzál mesze idegeny országra,
Ritka vagy előttem, mint hattyú madárka,
Szállj le karjaimra, szép jeles Karolyka,
Légy személyem párja, gyöngé violácska!
8. Az én szép nótámat immár berekesztem,
Bútul életemet már levetkeztetem,
Keserves kínaim tovább nem terjesztem
És egy nihány szókkal versem bérekesztem.

4.

CANCIO ALIA. (Második.)

1. Keserűség életemet,
Bokros bú járja fejemet.
Mi az oka, hogy kedvemet
Bánat elfogta szívemet?

2. Oka ennek csak te lettél,
Hogy engem raboddá tettél,
Szépségeddel már meggyőztél,
Szerelmed rabjává tettél.
3. Mikor szintén nem reméltem,
Hogy erre jussak, nem véltem,
Életemet nem kedvezem,
Bánat nélkül vígan éltem
4. Elébbi kedvemet kedved,
Ellopta szívemet szived.
Reméltem, talám hogy jómra
Lenne, ha juthatnék arra,
5. Hogy véled szólnék azonra,
De azon lett gonoszomra;
Oly bánatot én nem tudtam,
A míg esmeretlen voltam,
6. Éretted nem óhajtoztam,
Éjjel nappal meg nyugodtam.
Most mind járásom, kelésem
Szomorú éretted, Szívem.
7. Sokszor vagyon, hogy életem
Kenyveimmel elegyitem,
Igen sokszor nálad nélkül
Fohászok csak egyedül.
8. Sokszor szívem gyászban merült,
Égek szerelmed tüzétől,
Fáradtam, sokszor érted,
Hogyha láthatnálak téged.
9. Csak egyet szólhatnék neked,
De nem estem szemben veled;
Eczaka is, ha alszom,
Azt gondolom, véled játszom,
10. Piros orczádat csókolom,
Fejér mellyed tapogatom.
De te szemeid naponként
Gerjeszt szívemben nagyobb ként.
11. Gyászos bánatim naponként
Reám jöttek mind egyenként.
Érted való nagy szerelmem
Sokszor siralomra hajt engem.

12. Jaj, nem tudom, mit köll tőnnöm,
Jaj, mint hogy' kellessék tennem!
Nem volna nehéz szívemnek,
Bánatim sem bővölnének.
13. Annyi árjai fejemnek,
Sőt siralmim megszűnnének,
Tsak gyakorta személyed látnám,
Lehetne veled szólásom.
14. Gyöngé arany vesszőszálom!
Akkor lenne újjulásom.
Zöldellő szép viola szál,
Te is tőlem ne irtózzál.
15. Rabod vagyok, mert megfogtál,
Tsakhogy velem gyöngén bánjál,
Tselekedd azt, hogy rabodhoz
Megszelidülj galambodhoz,
16. Szólni elbúsult árvádhoz
Bár csak egyszer jőjj házamhoz.
Szived, ha lehet, szívemnek,
Ne légy oka gyötrelmemnek.
17. Ha elválunk egymástul is,
Izenjünk egymásnak mégis,
Tsak izengető szóval is
Izenjünk egymásnak mégis
18. Tenger árja mennyi habbal,
Aratás buzaszálakkal,
Tavaszi mennyi virágokkal,
Lengedező fű szálakkal
Imár ajánlak istennek.

Finis.

5.

Más. (CANCIO ELEGANS.)

Könyvezve szemlélek
Egyet, a míg élek,
Ki, szívem, csak te vagy.
Sír bennem a lélek,
Haláltul is félek,
Érted kínom oly nagy.

..... ali formádat,
Szemed, nyakad, szádat
Ha nízni találok,
..... próbádat,
Nem lelvén hibádat

6.

CANCIO ALIA. (Más. Harmadik.)

Mind árva gerlice, ki társától megvál,
Helybül helybe sétál, nyers ágra felszáll,
Meg óhajt, kesereg valahol sétál
Búsul ő szívében, míg társára talál:

Igy vagyon én dolgom, életemnek sorsa,
Bokros bánatoknak mert vagyon pallósa.
Az bánat szívemet, mint viz partját mossa,
Hervadni kezdtem, mint őszszel a rózsza.

Mert árva fejeknek nincs itt maradása,
Terténik nem soká olyan változása
Szomorú szívemnek, melylyel elválása
Lészen édesemtől messze távozása.

Azért míg előtted jelen vagyok, Szívem,
M megbocsáss ellened hogy ha mit vétettem.
Nem látlak már téged, te sem láthatsz engem,
Azért isten hozzád, légy jó egésségben!

Óh én búban merült keserves életem
Sok kínokkal rakott, mert már az én testem
Az idegen földön tétetik az sírben,
Hol ki temessen el s sirasson engem?

Istenem! most egy szegény árva
Bújdosik egyedül idegeny országra,
Hol, mint esmerője, te légy kalahúza
Elbujdosásimban helyben, édes Atya!

Az ló is alattam ugordván hánkódik,
Az kő is alattam patkótul szikrázik,
Zabla szoritástul vérrel szája habzik,
Szintígy pallosom is markomban csillámlik.

Lábamat ezennel kengyeiben beteszem,
Jó lovamat bátran útjára eresziem,
De revid nap, szívem, házadhoz térítem,
Légy jó egésségben, szívem, édes lelkem!

7.

CANCIO ALIA.

Lészek imár rabja, Szívem, személyednek,
 Megkötözött foglya vagyok szerelmednek,
 Mert terhét viselem szerelmes szivednek,
 Szívemet szerető lángját életemnek.

Örömmel hánykodó szerelmem bárkája,
 Mély haboknak merült szívem hajócskája,
 Szelidséggel teljes tündöklő rózsája,
 Meghervadt Vénusnak ékes pálma fája.

Hervadása után lehullt szép virága,
 Mert ágait fújja hideg vizsál szele,
 Keményen fagylalja szomorúság tele,
 Mely miatt szívemnek újul meg . . . .

. . . . . szti szívemnek gyakran kemény sulyát,
 . . . . . remények veszélyes óráját,
 Az mely meghervasztja szerelmem rózsáját,
 Reménlő életemnek rontja ékes házát.

Szerelmes életemnek nincs már vigassága,
 Nincsen bús szívemnek veled mulatsága,
 Szerelmet szívemnek szívem igassága (?)
 Elfogta meg mente szívemnek vigságát (?)

Óh, mely igen nehéz a szerelem dolga!
 A ki nem próbálta, véli: öröm dolga;
 De a ki próbálta, imár meg is unta,
 Mert kegyetlen búval magát hervasztotta.

Jaj, édes szerelmem! majd meghalok érted,
 Hogy gyenge szerelmed reám bőven mérted,
 Velem, édes szívem, vigság napját érted,
 Ebben, édes szívem, szerelmedet kérted.

Hónál fejeér lábaid szívem kívánsága,
 Derekad állása szívem mulatsága,
 Két gyémánt mellyeid szerelmem vigsága,
 Gyenge két kezeid Musáknak szállása.

Nem írom már többé én szomorúságom,
 Szerellemmel való én háborúságom,
 Avagy életemnek sok titkos bánatom,
 A kiknek számait soha nem tudhatom.

Szerelmed fonnyasztott engemet szívemben,
 Hervasztotta életem szép gyenge színében,
 Szerelmedért sokat szenvedtem életemben,
 Mint a rózsza télben, hervasztott színemben.

Ezer hét száz után 40 negyedikben
 Kisasszony havának utolsó hetében
 Kezdtém veled lenni szívem szerelmében,
 Az Isten megáldjon téged ez életben!

8.

CANCIO ALIA.

Egykor két leány virágot szedni
 Elindulának, kezdének menni.
 Egyik másiktól kezdé kérdeni:
 Voltak-e mátká téged kéretni?

Engemet mátká tízen kérettek,
 A tízek közül melyikhez menjek,
 Adj jó tanácsot szegény fejemnek,
 Hogy virág helyett kórót ne szedjek.

A legelsőnek János a neve,
 Annak szívemben vagyok szerelme;
 Szerettem volna őtet kedvemre;
 Ha lépett volna Vénus kertjében.

Második Mihály, ezzel én lelkem,
 Meg nem nyugoszik soha én szívem,
 . . . . ha ez előtt legkisebb vétkem,
 . . . . nem szenvedné ok nélkül nékem.

Harmadik Péter, ez igen fészvény,
 Ennek az háza tudom, hogy sövény.
 Ha ehhez megyek, leszek jó remény (?)
 Ha így lesz életem keserves nekem (?)

A negyediknek a neve István,
 Abban egyéb nincs, csak igen hitvány.
 Akar feküdni a bal oldalán,
 Nyugodalmat éjjel nem igen kíván.

Az ötödiknek a neve Sigmond,
 Ha megharagszik, az kurvának mond.
 Leszen kezében korbács és dorong,
 Száll a fejemre keserves nagy gond.

Sámuel leszen ez nem utolsó,
Látom, kezében van boros korsó,
Szép leányokkal gyakran játszódo,
Szép csecseiket gyakran fogdosó.

Györgyöt szeretem, mert jó játékos,
A ruhája is tudom, hogy aranyos,
Az ő konyhája szüntelen zsiros,
Az paripája hatvan talléros.

Tizedik Gábor, meg is siratom,
Velem tött jókért gyakran óhajtom,
Mert ő volt nekem kedves galambom,
Ő szép szemeit magamnak tartom.

Kérjed Jupitert az ítéletre,
Hogy adjon énnekem egyet kedvemre,
Hogy mikor jutok öreg fejemre,
Viseljen gondot az pendelemre.

Pendelem ára hét tallér ára,
A fölthajtása tíz arany ára,
Minden ötése tíz-tíz pénz ára,
Lebocsátása csak két poltr'ára.

Finis.

9.

CANCIO ELEGANS ALIA.

Látom azok világokat élik,
Kiknek kedvek mátkájokban telik,
Még előttök is ragyogó nap fénylik,
Kik társokkal egymást is segítik.

Im mindenek, látom, férjhez mennek,
Koszorúkat, pártákat elvetnek,
Én mellőlem sokakat elvisznek,
De engemet itthon felejtenek.

Eluntam már az kéretést várni,
Magam fogok szerencsét próbálni,
De nem tudok elmémnek el járni (?)
Kit kellessék, kivel keljen szólni.

Elszaggattam harminczhárom pártát,
Még sem vettem az gatyának egy pénz ára hasznát.
Az gatyának jó ízű falatját
[Mert ő azzal tarthatja mátkáját.]

Mészárosnak ne tsodáljad dolgát,
Mert gatyában gyakran kapja m . . . át,
Szeretőjének jó ízű falatját,
Mert ő azzal tarthatja mátkáját.

Az ki engem feleségül venne,
Gyöngyös türe bár gondja ne lenne,
A csap szeggel engemet . . . . .
Csak écczaka én velem jól tenne.

Szabó nem kell, mert gyűszűt . . . . .
Szurtos kovács . . . . . felülne,
Lakat-jártó minden nap reszelne,
Csiszár, ötves szenet égettetne.

10.

CANCIO ELEGANS. (Prima.)

1. Állj meg előttem, te kedves madár,
Mert bágyadt szívem már régulta vár.
Keserves szívem félig meg . . . már,
Igy várlak, szívem, gerlicze madár.
2. Dél-színben nekem ragyogó napom
Jobban nem fénlík, mint te, virágom.
Édes Iionám, kedves virágszál!
Szánd meg hát kínom, gyönyörű rózsám!
3. Nyíljatok rózsák, szép liliomok,
És Iionámra bút ne hozzatok,
. . . . . pálmátok bátorítsátok,
Én Gerlicémet szépen tartsátok.
4. Jaj . . . . . nagy az rózsákban,
Nem volt jelesb, mint én e búban.
De hiszem, Isten hogy e nagy gyászban,
Nem hagy sokáig szomorúságban.

11.

CANCIO ALIA.

Egy fülemüle kis madár,
Míulta kezdetett a nyár
— Óh, hogy nem tudom, melly nagy kár! —
Kertemben szöldogálni jár.

Ne menj el tőlem, kis madár!
Lám vagyon még jó meleg nyár,
Csak istentűl két élet vár,
Talám szerencséd jobban jár.

Balgatag! utánnam mit jársz?
 Nem nyered meg tőlem, mit vársz.
 Látom, hogy csak utánnam jársz
 Kaliczkádiban . . . . .

Isten legyen . . . . .
 Mert ezt . . . . .
 Tarts m . . . . .
 Engem . . . . .

12.

PÜNKÖSDI RITMUS.

Régen a Noé galambja,
 Hogy megszűnt Vizözön habja,
 Bárkának ne lenne rabja,
 Zöld ágat vitt be ő szája.

Én is azért, mint zeld ággal,
 Békőszönök hosánnával:
 Legyen az Isten ez házzal!

JEGYZETEK.

2. számú vers.

Ennek a versnek 1, 2, 4, 10 és 11 szakai megtalálhatók a Thalytól kiadott régi énekek között is (II. köt. 299. l.), de több-kevesebb eltéréssel. — A 9. versszak 1. sorában olvasható *minem* = non enim, nec enim (Molnár Albert szerint). — Az utolsó versszak három végső sorának kezdő szavai hiányoznak az eredetiben, mert a papirnak alsó sarka le van szakadva, de bátran kiegészíthetők a Thalynál levő ének 7. versszakából ilyenképpen:

*Ki nyavajámat szánja mint rabnak,
 Essék meg szive szép Ersókámnak,
 Szánjon meg engem, tartson magának.*

3. szám.

Ennek változata is előfordul Thalynál (II. 244—45. l.) az utolsó versszak híján. — A 2. versszak 4. sora az eredetiben így van írva: »Mert nincs igaz *benem*, én édes szerelmem«; de az értelemből kitűnik, hogy az *m* betű csak tollhibából került a *bene*, azaz *benne* szó végére; a mennyiben a két végső sor azt akarja mondani, hogy a mások mondásában nincsen igaz. — Az 5. versszak 3. sorában a: »másokat *megvettél*« e helyett van: *megvelettél*. Így olvassuk Arany-Gyulai Népkölt. Gyűjt. I. 252. is:

Mi az oka, hogy *megvettél*,
 Mikor igazán szerettél?

A 6. versszak 1. sorában *Diannának* helyett többes számú *Dian-náknak* kellene állni, a mint ez a következő sorból kitűnik. Így a Thalynál levő változatban is ezt olvashatjuk: »Nem győznek meg szépséggel még a *Diannák* is.« — A 7. versszak 3. sorában olvasható *karolyka* = karujka, karvaly-ka.

4. szám.

A 3. versszak 3. sorát talán így akarta írni névtelenünk: Életemet nem *kedveltem*, vagy pedig: Életemnek nem *kedveztem*. — Szintígy a 7. versszakbeli »életem« szó is csak tollhiba lehet *ételem* helyett, vagyis ezt akarta írni: Sokszor vagyon, hogy ételem könyeimmel elegyítem. — Nem különben a 10. versszak 3. sorában a »szemeid« helyett *szeméjed*, azaz *személyed*-nek kellene állni helyesen, mit bizonyít a következő sorban olvasható *gerjeszt* ige is, mely egyes számú.

5. szám.

Nagy kár, hogy ezt a kedves tartalmú és sajtószerű szerkezetű szép kis éneket nem ismerhetjük teljességében. A papírnak alsó sarka már régebben leszakadt s ez okozza a vers csonkaságát. A 7. sor elején még tisztán olvasható *-ali* betűk arra utalnak, hogy ennek a sornak így kell hangzania: *Szép dali* vagy *Angyali* formádat. — De már a 10. és 12. sort nem áll módunkban kiegészíteni.

6. szám.

Az 1., 2., 5. és 6. versszakok változatát megtaláljuk Thalynál (II. 367—370. l.) s az 1. és 2-ikét Erdélyi Jánosnál is (I. 11. l.). Ellenben az erőteljes hangú két utolsó versszak — mely teljes mértékben megérdemli az irodalomtörténet barátainak figyelmét — tudtommal egészen új jelenség régi költészetünk termékei között. Figyelemre méltó még e két utolsó versszakban a két régiesség, t. i. az *ugord* ige és a *reviid nap* (= nem sokára, kevés idő múlva) kifejezés.

7. szám.

A 3. versszak végső sorának utolsó s a 4. versszak két első sorának kezdő szavai leszakadtak; azonban a két első sort, úgy hiszem, ki lehet egészíteni ilyenformán:

Mely miatt szívemnek újul meg *a sebe*.

Növeszti szívemnek gyakran kemény súlyát.

Ez a vers is teljesen ismeretlen volt eddig régi költészetünkben. Szépségük miatt különösen figyelemre méltók az 1., 2., 3., 6., de legkivált a 7., 8. és 10. versszakok. Az utolsó versszak két első sora magában foglalja írásának dátumát.

8. szám.

Ennek változata megvan Erdélyinél (III. 155. l.), még pedig teljesebben, a mennyiben ott mind a tiz kérőnek jut egy-egy, őket jellemző stropha, míg a mi szövegünk csak nyolcz kérőt számlál el. Azonban a két utolsó versszak már nincsen meg Erdélyinél s Thalynál csak az utolsó

versszakhoz találunk némileg hasonlót (II. 79. 1.) egy egészen más tartalmú verszetben. — *Poltr'ára* = pultura ára. Olyforma elisiot mutat, mint ezek: *rekr'am* = rektor uram, *sóg'ram* = sógor uram stb.

9. szám.

E gúnyos versnek néhány sorát, némi eltéréssel, megtalálhatjuk Thalynál is a »Vén leány panasza« cz. ének 3. és 17. versszakában (II. 171—176. 1.). Látnivaló, hogy a leíró, nem jól tudta a 4. versszak szövegét; mert a 2. sor négy szótaggal meghaladja a többieket, a 4-ik sort pedig a következő versszak utolsó sorából pótolta. A szövegünkben hiányzó szavak teljesen olvashatatlanul vannak írva az eredetiben.

10. szám.

Kár, hogy e kedves hangú kis dalnak itt hiányzó szavai olvashatatlan betűkkel vannak írva az eredetiben. A 2. versszak 1. sorában levő *dél-szín* jelentése = lux aprica, Mittagslicht. V. ö. Molnár Albert biblia-fordításában eme helylyel: Igasságod ugyan lássa minden, mint az *fényes nap fénlíc dél színben*.

11. szám.

Az eme dalt tartalmazó papirnak alsó vége le van szakadva s ez az oka, hogy csak így csonkán közölhetjük. A mi a frequentatív-képzésű *szóldogál* igét illeti, a Nyelvtörténeti Szótár is idézi Molnár Albert és Páriz Pápai-Bod szótáraiból (loquitor, immer reden jelentéssel), de példát nem említ föl a használatára.

Közli: THÚRY JÓZSEF.

*

Az 1. számúval összevethető a 3. számú 7-ik stórfájának első sora és Thaly, Vit. én. II. 280. 1. *Hová készülsz* kezd. ért. 1. és 86. 1. *Bokros bú habjai* kezd. én. 3. 4. stórfája.

A 2. számú még bővebben megvan a Vásárhelyi daloskönyvben az LI. alatt, 1662-ből. Ennek versszakai közül ezek a megfelelők: 1. 2. 9. 10. 12. 13. 4. 15. 7. 3. 14. de hol kisebb hol nagyobb eltéréssel.¹ Thaly szövege 1700-ból való, de a Neander vagy Meander parti hattyút Debreczenben még amannál is jóval előbb ríkatták t. i. 1613-ban. Tóth Ferencz ugyanis azt írja Hodászi Lukács ref. püspökről, hogy midőn 1613 május 17-én a predikáló székből hirtelen össze-rogyott és megholt, a debreczeni Ekklesia fájdalma kinyilatkoztatására e következő isméretes Halotti versek szereztek:

Mint sír a fehér Hattyú
Meander vize partján sat.

Lehet, hogy ezek az esméretes, de ma ismeretlen halotti versek vagy

¹ A 7. str. két utolsó sora ebben így hangzik:
Mondd meg, idvezült jó szerencsédért,
Ha engem szeretsz-e vagy mást ezekért?

azok egy része alakult át kesergő szerelmi énekké Erdélyben és Simon-tornyán.

A 3. sz. is megvan a Vásárhelyi dkvben XIX. alatt nem 8 hanem 13, eléggé zavaros strófával, de ott is az itteni utolsónak a híjával. Ezek közül 1. 3. 8. 2. 12. 9. 11. str. felel meg az itt olvashatóknak.

A 6. számúnak 1. 2. strófájával egyező éneket Erdélyi *A szántó-ember énekes dallai stb.* című ponyvairódmalmi nyomtatványból vette. A két utolsó versszakhoz hasonló a Vásárhelyi dk. III. darabjának ez a befejezése :

Isten hozzád, már fékelőm kezemben,
Lábamat is majdan tesztem kengyeiben,
Legyen Isten oltalmazód éltedben,
Isten legyen immár hozzád édesem.

A 8. számút Erdélyi *Férjhez menendő Leányok dallai* című ponyvairódmalmi nyomtatványból közölte, hol négy dal közt ez az első.

A 9. számúnak 3. 4. strófájával jórészt megegyez Kriza Vad-rózsái 360. számának 3. 7. strófája.

A 11. számúnak 1. vszaka megvan a Vásárhelyi dkvben XXII. alatt; 2-dika u. o. a XCVI. alattinak 6-dik; 3-dika u. annak 3-dik vszakával egyez, melynek utolsó sora: *Kalitkában fogni akarsz.*

HELTAI »KÖZBESZÉDE« ÚJABB FORDÍTÁSBAN.

A kolozsvári unitárius főiskolai könyvtár egyik Sylvester-bibliájában találtam az itt alább bemutatott verseket. Múlt századi kézírással vannak a biblia hátsó tiszta lapjaira beírva; de a versek magok sokkal régiebbek, alkalmasint a XVI-ik századból valók lehetnek.

A XVI-ik században általánosan ismeretes volt az a középkorból fenmaradt »közbeszéd«, melynek pogányszerű hangja ellen Luther után a mi erdélyi Lutherünk, Heltai is felszólt a keresztyéni szellemben átalakítva következő alakban közölte 1553-ban kiadott »Vigasztaló könyvecskéjében« magyar olvasóival:

Víg vagyok és nem szomorkodom,
Halmom kell, ezt igen jól tudom,
De mivel tudom, hova megyek:
Ezért vészek igen jó kedvet.

Szilády Áron, ki a Régi Magyar Költők tára VI-ik kötetében közli Heltai versét, ugyanott közreadja a Luthernél olvasható német szöveget is, melyet az itt alább először közzétett újabb magyar fordítás eredetijének kell tartanunk. A német négy soros „Spruch“ Szilády alapos magyarázata szerint, már a XV. században többször előfordul, úgy hogy Luther méltán úgy idézhette, mint közönségesen ismeretes verset. Nála így hangzik:

Ich lebe, und weiss nicht wie lange;
Ich sterbe und weiss nicht, wenne;
Ich fahre und weiss nicht, wohin;
Mich wundert, dass ich so fröhlich bin.